

Het atelier

meulenhoff.nl

Lucy Steeds

Het atelier

ROMAN

Vertaald door Anke Frerichs

MEULENHUIJZEN

ISBN 978-90-896-8417-2

ISBN 978-94-023-2849-3 (e-book)

ISBN 978-90-492-1300-8 (audio)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Artist*

Omslagbeeld: © Studio Christie, bewerkt door Pinta Grafische Producties

Auteursfoto: © Paul Stuart

Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

© 2025 Lucy Steeds

© 2026 Nederlandse vertaling Anke Frerichs en Meulenhoff Boekeryj bv,
Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch
of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is
uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training
and similar technologies.

*Voor mijn vader, die me liefde voor taal heeft meegegeven,
en mijn moeder, die me heeft geleerd verder te gaan dan ik durfde*

We zien alleen dat maar we naar kijken. Kijken is kiezen.

John Berger, *Ways of Seeing*

*Ik misleid hem en vertel hem de waarheid niet, want
zolang ik lieg, kan ik door de tralies van de gevangenis
naar binnen en naar buiten dansen.*

Celia Paul, *Self-Portrait*

Londen, 1957

Een vrouw. Een schilderij. Het gevoel een oude vriend te begroeten.

De vrouw heeft een lange reis gemaakt om hier te staan, in een imposante zaal van de National Gallery. Grote groepen mensen golven als scholen vissen rondom haar, hun hakken klepperend op de gepolijste houten vloer, maar de vrouw blijft staan. Ze staat kaarsrecht en doodstil, met een regenjas over haar arm.

Ze kijkt een tijdje alleen maar naar het schilderij.

Het is een groot doek, breed en hoog met een sierlijke gouden lijst. De kleuren zijn levendig. De verf is zo dik als lijm. Ze zou een hand kunnen uitsteken en met een vingertop over het ruwe oppervlak kunnen gaan als ze dat zou willen, maar ze doet het niet.

Dan gaat haar blik naar een plaquette aan de muur.

Edouard Tartuffe, 1859-1921

Le Festin (Het feestmaal), 1920

Olieverf op doek

Het feestmaal toont een tafel vol eten, sommige gerechten half opgegeten, sommige aan het rotten, maar zonder mensen. De kleuren zijn karakteristiek voor Tartuffes felle, lichtgevende palet, en het schilderij is een toonbeeld van de typische penseelvoering waaraan hij de naam 'Meester van het licht' te danken heeft. Uitgesproken vakmanschap is zichtbaar in de weerspie-

gelingen op de wijnglazen en de klodder boter op een zilveren mes. De tafel is gedekt voor dertien mensen, waardoor sommigen er een allegorie van het Laatste Avondmaal in zien. De restanten van het feestmaal zouden symbool kunnen staan voor het zinloze van de decadentie na de Eerste Wereldoorlog, maar net zo goed voor verstoorde levens en verloren genoegens. *Het feestmaal* is het enige schilderij dat de brand heeft overleefd die Tartuffes atelier verwoestte in 1920.

De vrouw glimlacht vluchtig. Ze herinnert zich de brand. Ze herinnert zich de stapels schilderijen die bezweken onder dansende amberkleurige vlammen. Ze herinnert zich de scherpe geur van rook en smeltend vernis. Een muur van hitte. Verf die opging in giftige dampen.

Ze herinnert zich ook dit schilderij. Ze herinnert zich hoe *Het feestmaal* doormidden brak terwijl het vuur rond de hoeken kroop. Ze herinnert zich oranje tongen die zich aan het doek tegoed deden, totdat er van de wijnglazen en de halve meloenen en de schijven ham niets restte dan droge zwarte krullen op de vloer van het atelier. Ze herinnert zich dat het vuur het feestmaal helemaal verzwolg.

En bovenal herinnert ze zich dat ze het atelier in lichterlaaie zette.

DEEL I

De schilder

Saint-Auguste-de-Provence, 1920

JOSEPH

Een vreemdeling komt naar het dorp. Hij loopt over een onverharde weg, met aan de ene kant lavendelvelden, aan de andere een kalme groene rivier. De zon brandt op zijn onbedekte hoofd en hij draagt alleen een gehavende rugzak over zijn schouder. Hij is jong, amper twintig, en loopt fier rechtop als een balletdanser, of een soldaat die nooit een oorlog heeft meegemaakt. Het dorp is een slaperig gehucht in het zuiden van Frankrijk. De vreemdeling is Joseph Adelaide.

Hij heeft een brief in zijn hand. Hij heeft hem keer op keer gelezen, maar er staat slechts één woord in:

Venez.

Kom.

Daaronder staat een handtekening. De brief is van iemand die Joseph nog nooit heeft ontmoet, maar die handtekening kent hij maar al te goed. Het is een handtekening die vaak te zien is in de hoeken van schilderijen. Ze staat in de hoek gekrabbeld van Josephs favoriete schilderij in de National Gallery, *Zwemmers bij Arles*. Ze is te zien op schilderijen in vergulde lijsten bij Sotheby's en Knoedler. En ze staat onderaan een brief die aan hem is gericht.

Joseph moest eerst de moed verzamelen om zijn verzoek te versturen. Hij had eraan gesleuteld en geslepen, zijn povere zinnen en flauwe bewoordingen steeds weer doorgestreept. Hij had de ene na de andere kladversie bewerkt totdat zijn zus de brief

op een dag, na maanden van zelfkwellend, uit zijn hand had gerukt en naar het postkantoor had gebracht.

Daarop waren maanden van stilte gevolgd. Joseph probeerde de brief uit zijn hoofd te zetten; het was idioot van hem geweest te denken dat hij een antwoord zou krijgen. Nog erger, arrogant. Elke keer dat hij eraan dacht begroef hij zijn hoofd in zijn handen.

Maar toen... dit. Begin juni kwam er één blaadje.

Hij had het adres van de afzender niet nodig om te weten van wie de brief was. Hij had de handvol buitenlandse postzegels of de blauwe inkt van de Franse postbrieven ook niet nodig. De handtekening sprak boekdelen. Hij pakte diezelfde ochtend zijn rugzak, stuurde een telegram naar zijn hoofdredacteur om hem te laten weten dat het inderdaad ging gebeuren, ja, hij had een antwoord ontvangen, en ja, hij zou gaan. Hij wist niet wanneer hij terug zou zijn.

Joseph nam een drukke trein naar Charing Cross, toen een trein naar Dover en daarna kletste hij zich aan boord van een stoomboot met bestemming Calais. Een derde trein bracht hem naar Parijs, waar hij na een ongerieflijke nacht in een bouwvallig pension de ochtendtrein naar Avignon nam. Het was laat toen hij daar aankwam, te laat om nog verder te gaan, en daarom nam hij een kamer in het hotel bij het station. De volgende ochtend liep hij door de bleke verharde straten met zijn rugzak over zijn schouder. Er gingen geen treinen naar de plek waar hij vervolgens heen moest. Helemaal geen openbaar vervoer. Uiteindelijk lukte het hem een logge melkkan aan te houden en mee te liften naar Saint-Auguste, waar hij zojuist langs de weg is afgezet.

Hij zit onder het stof. Hij is bezweet en bijna verblind door het hete, witte licht van de mediterrane zon.

Een gerimpelde vrouw in de tabakszaak in het dorp heeft hem de weg gewezen: neem de verlaten weg en hou de rivier aan je linkerhand. Loop langs de vervallen kerk tot je bij een ezelpad

komt. Als je bij de grotten komt ben je te ver doorgelopen. Je moest dus naar links, het ezelpad op. Je komt geen mens tegen. Ga verder langs wat ruïnes, en net als je denkt dat je verkeerd bent gelopen kom je een oude boerderij tegen. Veel succes.

Joseph kijkt om zich heen naar de droge, zinderende velden en de bomen die zich verheffen als rookkolommen. Hij wrijft een takje lavendel tussen zijn vinger en zijn duim, die de pittige geur opnemen. Hij weet niet wat hij aan het eind van dit pad zal aantreffen. Zijn voeten voelen lomp in de te grote schoenen van zijn broer, en hij probeert zich te concentreren op het ritme van zijn ademhaling. Hij heeft zijn aanbevelingsbrief bij zich: een telegram van zijn hoofdredacteur, in allerijl gestuurd naar dat pension in Parijs waar hij had liggen woelen. En het belangrijkste, hij heeft dat ene gekrabbelde woord: *Venez*.

Hij loopt langs iets wat op een schaapskooi lijkt, en daarna langs een verloederd bouwsel wat de hut van een herder zou kunnen zijn. Of een ijsopslag? Hij heeft geen flauw benul van het leven op het platteland. Hij is gewend aan grijze stedelijke panorama's zonder horizon, niet aan deze frisse uitgestrektheid vol schone lucht en botergeel licht. Hij loopt in de vlekkerige schaduw van schilferende platanen, laveert door een olijfboomgaard, en dan, eindelijk, ziet hij het: een lage, grote boerderij. Een gebouw van zachte gele stenen die goud kleuren in de middagzon. Het dak is omhuld door een netwerk van wijnranken. Met kleine ramen, om de hitte buiten te houden.

Joseph haalt diep adem en loopt naar de voordeur. De blauwe verf is aan het afbladderen en de deurklink is bruin van de roest. Hij klopt aan.

Geen antwoord.

Hij klopt nog eens en legt zijn oor tegen de deur, maar er komt geen geluid van binnen. 'Hallo?' roept hij met droge en krakende stem, maar alles wat hij hoort is het doffe getjirp van krekels en het gestage bonken van zijn hart.

Hij voelt een steek in zijn maag. Hij voelt zich heel erg een

vreemde eend in de bijt: te bleek, te buitenlands om hier te zijn. Hij zet zijn bril af en poetst de glazen op met een hoek van zijn overhemd. De uitgestorven weg, het verlaten huis: misschien is dit een waarschuwing dat hij rechtsomkeert moet maken, zich over het eenzame pad terug moet haasten, met zijn staart tussen zijn benen naar huis moet gaan.

Hij heeft het merkwaardige gevoel dat er iemand naar hem kijkt.

Joseph doet een stap achteruit, zet zijn handen beschermend boven zijn ogen en neemt het heilige landschap in zich op. Het zonlicht weerkaatst op de gele velden en het stof plakt op de olijfbomen, donker en geurig met hun verwrongen stammen. Dit is een plek die hij goed kent, ook al is hij er nog nooit geweest. Hij herkent hem van schilderijen van hooibalen en tarwevelden, van schetsen van groene, kronkelende rivieren en paarse avondschemeringen boven heuvels in de verte.

Hij verschuift de rugzak op zijn schouder, loopt om de hoek van het huis heen en struikelt over een gevallen dakpan. Rondom liggen losse stenen, alsof het huis bezig is in de grond op te lossen. Zongebleekt gras groeit tegen de muren op, maar het valt Joseph op dat er in verschillende richtingen sporen van voetstappen lopen. Een kruiwagen ligt in de zon te roesten, maar zit wel vol vers geplukte bloemen.

Er is hier iemand.

Joseph loopt verder rond, naar de achterkant van het huis, en komt bij een stenen terras dat uitkijkt op een langgerekt, golvend veld. Aan het uiteinde ontwaart hij een groepje bomen en vermoedelijk een rivier, die duister tussen groene struiken door glijdt.

Als Joseph het terras op loopt, stokt zijn hart in zijn borstkas. Er zit een man in een oude rieten stoel. Hij zit achterovergeleund met een sigaar in zijn ene hand en de wijsvinger van zijn andere hand in een pot honing. Joseph kijkt toe hoe hij zijn vinger uit de honing haalt en eraan likt, langzaam, voordat hij

hem weer in de pot steekt. Hij neemt een lange haal van de sigaar.

Dit is de man die Joseph wilde ontmoeten, voor wie hij dagenlang en vele kilometers heeft gereisd. De man die zijn brief beantwoordde met een enkel commando. De Meester. Edouard Tartuffe.

Josephs rugzak valt met een plof op de grond. Tartuffe kijkt op. Hij is rond de zestig. Stevig gebouwd, vol in zijn gezicht en breed rond zijn middel, met een dikke, lange, grijze baard die over zijn borst valt alsof hij ermee geknoeid heeft. Zijn ene oog is melkachtig. Het andere is scherp, maar het oog waarmee hij Joseph nu aankijkt is troebel en spookachtig.

Hij haalt zijn vinger uit de honing. 'Wie,' vraagt hij in vet, schor Frans, 'bent u?'

Joseph doet een stap naar voren terwijl hij in zijn rugzak zoekt naar het telegram met de aanbeveling. 'Mijn naam is Joseph Adelaide,' zegt hij haastig en intussen haalt hij het document van zijn hoofdredacteur tevoorschijn. 'Ik ben journalist. Ik heb u een paar maanden geleden een brief geschreven en u was zo vriendelijk die te beantwoorden.' Joseph spreekt goed Frans, maar toch voelt het raar, alsof hij andermans kleren draagt. 'U nodigde me uit hierheen te komen.' Hij wil het telegram aangeven. 'U nodigde me uit... en hier ben ik.'

De oude man zuigt honing van zijn vinger en staart Joseph aan met zijn heldere én zijn troebele oog. Hij draagt een wijdvallende kiel vol vlekken, als een slagersschort, en de verf op zijn vingers is als een laag rijp. Hij maakt een grommend geluid en steekt een hand uit om het telegram aan te pakken. Joseph wankelt naar voren en geeft het hem.

Tartuffe knijpt zijn ogen half dicht. Dan fronsht hij. 'Dat kan ik niet lezen,' zegt hij nors, en hij gooit het stuk papier op de grond.

Joseph is even beduusd. Dan beseft hij: het telegram is in het Engels. 'Het... het spijt me,' stamelt hij, terwijl het zweet in zijn

oksels opwarmt en zuur begint te ruiken. ‘Het is een brief van mijn hoofdredacteur, om u te bedanken dat u me wilt ontvangen. Dat ik hier mag komen.’

Hij bukt zich om het verfrommelde telegram op te rapen. ‘Ik ben namelijk gekomen om een artikel over u te schrijven.’

Tartuffe geeft geen blijk van herkenning, dus Joseph moddert nog even door. ‘Ik ben hier om... een profiel van u te maken. Kijk...’ Hij reikt nog een stuk papier aan, wat Tartuffe met een wantrouwige blik aanpakt. Het is de brief in het handschrift van de schilder zelf, met dat ene woord: *Kom*.

Tartuffe fronsst weer en zijn plakkerige hand trilt terwijl hij de brief van voren en van achteren bekijkt. Dan kijkt hij weer naar Joseph. ‘Ik weet niet wat dit is.’

‘Maar... u heeft het geschreven.’

Plotseling lijkt het alsof er een bloedvat is geknapt. Alsof een dam is doorgebroken en het geduld van de oude man niet langer op de proef kan worden gesteld. ‘Ik heb geen tijd om mijn eigen brieven te schrijven!’ blaft hij en hij zwaait met zijn sigaar door de lucht. ‘Ik weet niet wat dit is! Sylvette!’ schreeuwt hij. ‘Sylvette!’ Hij windt zich op, draait heen en weer in zijn stoel en roept over zijn schouder. ‘Sylvette! Ik wil géén vreemde mannen over de vloer op dinsdag! Ik wil níét worden gestoord als ik aan het werk ben!’

Joseph doet een stap naar achteren en struikelt over zijn rugzak. Hij was hiervoor gewaarschuwd. Hij kent de verhalen. De vrouw in de tabakszaak had grote ogen opgezet toen hij zei waar hij heenging. Ze had hem gevraagd de naam van degene die hij zocht te herhalen, alsof ze hem de kans gaf een ander antwoord te geven. Maar hij had dezelfde naam nog eens genoemd en had haar lippen zien verstrakken. Toen ze hem vertelde hoe hij er moest komen ging dat gepaard met een lichte, waarschuwendende hoofdbeweging, alsof ze wilde zeggen: *Waag je niet in het hol van de leeuw*.

‘Een kluizenaar,’ zo had Josephs hoofdredacteur Tartuffe

genoemd. 'Misanthrop' was een woord dat in kunstenaarskringen werd gefluisterd, evenals 'heremiet' en zelfs 'tiran'.

Maar dat gold ook voor 'genie'. Dit was een man die schoonheid kon scheppen uit niets. Dit was een kunstenaar die met Van Gogh had gedineerd en ruzie had gemaakt met Cézanne. Die de grenzen had verlegd van verf en kleur en van het licht zelf. En daarom was Joseph bereid zich bloot te stellen aan elke vorm van verbaal geweld, aan tirades en tornado's, aan woede-uitbarstingen en extreme stemmingswisselingen. Hij zou het allemaal ondergaan, enkel omwille van de kans de man te ontmoeten die nu voor hem zit. De man die hem op een nieuwe manier naar de wereld had laten kijken.

'Sylvette!' buldert Tartuffe weer. 'Sylvette!'

En ineens is er een jonge vrouw. Ze verschijnt aan de overkant van het terras, terwijl ze haar handen afveegt aan een dun katoenen schort.

'Mijn nichtje,' broemt Tartuffe bij wijze van introductie, zonder haar aan te kijken. De vrouw heeft grote bruine ogen en haar huid is besprenkeld met sproeten. Haar haar is kortgeknipt volgens de laatste mode, maar op deze plek lijkt het eerder praktisch dan chic. Tartuffe geeft haar over zijn schouder heen de brief aan. 'Leg uit.'

Sylvette vouwt het papier open en kijkt er onderzoekend naar. Ze heeft een meisjesachtig gezicht, maar haar handen zijn ruw, het zijn werkhanden. Haar bruine haar gloeit als koper in de middagzon en ze heeft een dunne sigaret achter een oor gestopt.

Joseph wordt ongedurig in de lange, hete stilte, terwijl Sylvette het enige woord op dat stuk papier leest. Dan kijkt ze op en zegt simpelweg: 'Hier is je Jongeman met sinaasappel.'

Joseph kijkt van Sylvette naar Tartuffe. Hij heeft het verkeerd verstaan dan wel verkeerd vertaald, maar op het gezicht van de oude man ziet hij geen vraagtekens. Hij staart wel naar Joseph alsof hij hem voor het eerst ziet. Hij staat op, veegt zijn

honingvinger af aan zijn broek en loopt om hem heen. Hij taxeert hem. Hij legt een duim onder Josephs kin en draait zijn hoofd de ene kant op en dan de andere.

‘Ettie, haal eens een sinaasappel voor me,’ zegt hij zonder zijn ogen van Josephs gezicht af te wenden. Sylvette verdwijnt het huis in en komt even later terug met een kleine, wasachtige sinaasappel in haar hand.

Tartuffe houdt hem tegen Josephs wang aan, alsof hij wil zien hoe de kleur staat bij het bleke Engelse gezicht. ‘Ja,’ mompelt hij. ‘Ja.’

Hij legt de sinaasappel in Josephs handpalm en doet een stap naar achteren om het effect te zien: de vermoeide reiziger die onder het stof zit en de kleurexplisie van het stuk fruit. Dan komt hij een klein stukje naar voren en schuift behoedzaam, met beide handen, de bril van Josephs gezicht. Hij kijkt een lang ogenblik naar hem en schuift dan de bril terug. ‘Mooi.’ Hij veegt zijn handen af aan de zoom van zijn kiel. ‘Mooi. Luister goed naar me,’ zegt hij als hij weer zit. ‘Ik ben niet geïnteresseerd in uw werk, monsieur Adelaide. Ik ben niet graag het onderwerp van een artikel in een krant of tijdschrift. Ik geef geen interviews. Het kan me niet schelen wat u schrijft... Maar ik heb een model nodig.’

Het getjirp van de krekels sterft weg. Het vleugje wind dat op het terras voelbaar was trekt zich terug in het niets. ‘Een model?’ vraagt Joseph met krakende stem.

‘Kunt u heel stil zitten?’ dringt Tartuffe aan. ‘Zonder het geringste geluid te maken? Kunt u beloven me niet te onderbreken, niets aan te raken, me niet af te leiden? Kunt u leven als een schaduw, behalve wanneer ik u nodig heb als Jongeman met sinaasappel?’

Josephs mond is kurkdroog. Een fysiek gevoel van beklemming bekruipt hem. Dit is niet hoe deze scène had moeten gaan. Hij heeft zijn hoofdredacteur een interview beloofd. Hij heeft al het geld dat hij bezit opgenomen, hij heeft de deur in zijn vaders

gezicht dichtgeslagen. Hij heeft dagenlang gereisd door stoffige, smerige, snikhete lucht. Hij is hierheen gekomen om een artikel te schrijven dat nog nooit iemand geschreven heeft. 'Ik... ik ben geen model,' zegt hij. 'Ik ben hier om over u te schrijven. Om...'

'Als u niet voor me wilt poseren dan kunt u nu meteen rechtsomkeert maken en weggaan,' zegt Tartuffe kordaat, terwijl hij een trekje van zijn sigaar neemt. 'Maar als u voor me wilt poseren en ik u mag schilderen... dan kunt u blijven. Schrijf wat u wilt. Het maakt me niet uit. Ik zal het niet lezen. Ik wil alleen maar dat u stil zit en geen geluid maakt. Kunt u dat?'

Joseph kijkt naar de punt van de sigaar, die opgloeit en dan dooft. Hij verkeert in tweestrijd. Hij is geen model, geen muze. Daar heeft hij niet genoeg zelfvertrouwen voor. Maar tegelijkertijd... is hij hier. Bij de grootste schilder van deze tijd, zo dicht bij hem als geen mens in jaren is geweest.

Joseph beseft dat zijn antwoord van doorslaggevend belang zal zijn. Aan de ene kant kan hij toegeven: *nee, dit was een vergissing*. Op een drafsje naar huis en een excuus aan zijn vader, een briefje aan zijn hoofdredacteur om zijn fout uit te leggen. Weer iets wat hij niet heeft volbracht. Maar aan de andere kant... een vage, gouden kans. De kans om langdurig in die marmeren ogen te kijken en de man daarachter te ontsluiten. Zich toegang te verschaffen tot de denkwereld van deze mythische, mysterieuze schilder.

Joseph kijkt Tartuffe in de ogen. Hij recht zijn schouders en met een stem die van ergens diep uit zijn borstkas komt zegt hij: 'Ja. Dat kan ik.'

'Goed zo.' Tartuffe slaat zijn handen ineem en in zijn baard verschijnt een grijns. 'U kunt blijven tot ik het schilderij af heb. Als ik klaar ben, gaat u weg.'

'Ja,' zegt Joseph knikkend, 'ja, dat is goed, dank u wel.'

Maar Tartuffe wuift met zijn hand. Hij wendt zich alweer tot zijn nichtje. 'Ettie,' zegt hij, 'zoek een slaapplek voor de jongen.'

De zaak is beklonken. Het doek gaat op.

Naar boven met een wenteltrap, over een schaars verlichte overloop, onder een laaghangende balk door en verder tot aan een smalle deur. Ettie duwt er met haar schouder tegen om hem open te krijgen en stapt achteruit om Joseph erin te laten. De kamer is klein en zit tegen de dakrand van het huis aan gepropt, waar de hitte van de dag zich heeft opgehoopt.

Joseph legt zijn rugzak voorzichtig neer. Zijn ogen moeten even wennen aan het duister, en dan ziet hij dat de kamer niet vol staat met meubels, maar met attributen. In een hoek staan een paar porseleinen vazen bij elkaar. Er ligt een vlindernet, een kapotte trommel, een roestige hooivork. Metalen theepotten, opgerolde touwen, een oude vogelkooi. Er ligt een uitgedroogde bos bloemen, nu broos en verbleekt, een schim van het arrangement van een stilleven. Lege schilderijlijsten liggen opgestapeld tegen een muur, een rol schildersdoek is tegen een andere muur getrapt. De kamer ademt een sfeer van verwaarlozing; dit is de plek waar elk afgedankt object heen wordt gedirigeerd.

Joseph loopt een stukje verder. Hij heeft zijn schoenen in de gang laten staan en voelt de korrelige vloer onder zijn blote voeten. Een laag stof ligt als een vacht over de houten vloerdelen. Er is maar één raampje in de hoek, rond als een patrijspoot, en hij loopt erheen, voorovergebogen om zijn hoofd niet te stoten aan het lage plafond. Door het raam kan hij het glooiende veld achter het huis zien, en in de verte de glinstering van de rivier, zwart en glanzend in het avondlicht. Hij probeert het raam open te doen, maar de raamkruk is overgeschilderd. Hij zit muurvast.

Joseph draait zich om en glimlacht aarzelend naar Ettie. Ze staat in de hoek, de handen op haar rug, en houdt hem nauwlettend in het oog. 'Dat is heel vriendelijk van je,' zegt hij. 'Dank je wel.'

Ze geeft geen antwoord.

Een smeedijzeren bed staat tegen een muur geschoven. Het matras oogt hobbelig en het beddengoed zal ooit heus wit zijn geweest, maar is nu verschaald geel. Dit is niet het huis van een

man die graag gasten ontvangt. De enige andere meubelstukken in de kamer zijn een bureau dat verstopt zit onder een stapel borden, en daarnaast een grote ovale spiegel. 'Dat... dat is de spiegel van *Lege kamer*,' roept Joseph uit. 'Dat is de spiegel uit het schilderij, die herken ik!'

Ettie kijkt onbewogen naar hem.

Joseph loopt opgetogen naar de andere kant van de kamer en strijkt met een hand over de houten lijst van de spiegel. Hij had voor het eerst een afbeelding van *Lege kamer* gezien in *Burlington Magazine*. Het was een kopie in halftoon die geen recht deed aan het origineel, maar zelfs in krasserig zwart-wit had het schilderij hem betoverd. *Lege kamer* geeft een schaduwrijke slaapkamer weer: de vage hoek van een matras, gekreukte lakens, een ovale spiegel. Het is de spiegel die de rest van de kamer onthult: een onopgemaakt bed. Een gouden trouwring op een kaptafel. Een open raam, gordijnen die zachtjes op de wind bewegen in de richting van een papaverveld.

Joseph had zich gehaast om het schilderij te zien in de Royal Academy, waar het een ereplaats had op de Zomertentoonstelling van vorig jaar. Hij had met ontzag gekeken naar de omvang en de proporties van het werk, de levendigheid van de penseelstreken en de bloedrode papavers die van het doek af spatten. Hij was met zijn neus op het doek gaan staan. Hij was op een afstandje gaan staan. Hij was vanaf de zijkant naar het schilderij gelopen om zijn brein wijs te maken dat hij het voor de eerste keer zag. Hij had met open mond staan kijken, zich vergapend aan het licht, de textuur en hoe de wereld die daar werd weergegeven lichter leek dan de echte.

Joseph was zich ervan bewust dat hij naar een meesterwerk stond te kijken. Het was het eerste grote schilderij over de oorlog die onlangs het vasteland had verscheurd. Maar dit was een oorlogsschilderij vanuit het perspectief van iemand die was achtergelaten. Verwoesting gezien door een open raam; in de bleke reflectie van een spiegel. In de leegte van een trouwring. Het

was duizelingwekkend. Het was overweldigend. Totaal anders dan alles wat hij eerder had gezien.

Hij draait zich om, om al die indrukken met Ettie te delen, maar ze is verdwenen.

Die avond eten ze op het terras onder een gammele pergola vol druiven. Ettie heeft de lange houten tafel gedekt. Er zijn schalen met tomaten en artisjokken, rijen smalle witte asperges en een mandje met knapperig brood. De wijn wordt in kleine groene glazen geschonken.

‘En, Joseph,’ zegt Tartuffe, terwijl hij met zijn vingers lomp aanvalt op de asperges. ‘Vertel me eens over je opleiding.’

Joseph voelt zich geveleid door de warmte van aandacht, door het troebele oog dat als een zoeklicht naar hem toe draait. ‘Mijn opleiding, monsieur?’

‘Waar heb je over kunst geleerd? Wat is je achtergrond?’

Er klinkt een slurpend geluid als Tartuffe op een naar azijn ruikende asperge zuigt.

Joseph schuift een stukje op in zijn stoel. ‘Ik heb een jaar op de kunstacademie gezeten,’ zegt hij. ‘De Slade School, in Londen?’

Gegrom.

‘Ik ken de basistechnieken,’ vervolgt Joseph. ‘Ik kan een figuur schetsen en verf mengen. Ik weet hoe perspectief werkt en hoe je een compositie maakt. Ik kan werken met pastel, olieverf en krijt. Ik kan... nou ja, dat is het eigenlijk wel. Ik ben na een jaar gestopt.’ Hij neemt snel een slokje wijn. ‘Het was... het was uiteindelijk niet wat ik zocht.’ Met tegenzin herinnert hij zich hoe hij de prestigieuze school met stille trom verliet. ‘Ik probeer nu naam te maken door te schrijven over kunst.’

Tartuffe slurpt van zijn wijn. Een paar druppels hechten zich aan zijn baard als edelstenen.

‘Ik heb onlangs een artikel geschreven over de etsen van Schiele?’ probeert Joseph nog eens. Hij weet niet waarom hij

dit op vragende toon zegt. Kennelijk is hij uit op de goedkeuring van de oude man, vraagt hij om zijn bevestiging, *Ja, je hebt zomaar een artikel geschreven! Mooi zo!*

Maar Tartuffe gromt slechts. Hij zit het vlees van een artisjokblaadje te schrapen met zijn kleine, rechthoekige tanden.

‘Ik weet niet of u *The Inkling* weleens heeft gelezen?’ vraagt Joseph. ‘Dat is het tijdschrift waarvoor ik schrijf in Londen. Pas vorig jaar opgericht. Harry, mijn hoofdredacteur, werkte voorheen bij...’

‘Stop!’ De beweging is zo onverhoeds dat Joseph het broodmandje ondersteboven stoot. Tartuffe is opgestaan en leunt zwaar over de tafel. Hij wijst naar Etties bord. ‘Geef hier!’ blaft hij.

Zwijgend schuift Ettie haar bord naar hem toe. Het sap van een bergje tomaat wordt sijpelend opgenomen door een homp brood waar al van gegeten is. Tartuffe pakt het bruusk van haar aan en marcheert het huis in. Even later slaat de voordeur.

‘Is hij... is hij de deur uit gegaan?’ vraagt Joseph.

Ettie kijkt hem aan, maar geeft geen antwoord. Een ongemakkelijke stilte verstoort de lucht. Ettie kijkt naar de lege plek op de tafel waar haar eten net nog stond.

Een paar minuten later is Tartuffe terug. Hij gaat weer zitten en propt de punt van een servet in zijn kraag. ‘Ik ben bezig met wat studies,’ legt hij zonder inleiding uit aan Joseph, terwijl hij nog wat blaadjes van de artisjok scheurt. ‘Studies van eten. Eten op borden... eten terwijl het wordt gegeten. De kleuren en vormen op Etties bord zojuist... de textuur...’ Hij zuigt op een donkerpaars blaadje. ‘Die had ik nodig.’

Joseph knikt en kijkt even naar Ettie. Ze staart in de lege duisternis, ontwijkt zijn blik, pakt geen eten meer.

‘Maar goed,’ Tartuffe neemt nog een flinke slok wijn. ‘Vertel me eens hoe het komt dat je zo goed Frans spreekt? Dat verwacht ik niet van de Engelsen.’

Joseph heeft nog geen hap genomen, want hij is veel te bang

dat hij net een mond vol eten heeft als Tartuffe hem een vraag stelt. Nu leunt hij naar voren, terwijl hij op zijn handen zit en heel aandachtig naar zijn vork kijkt. 'Ik heb Frans geleerd als kind,' zegt hij. 'Mijn vader is Engels, maar mijn moeder was Zwitsers.'

'Wat erg,' zegt een zachte stem.

Joseph kijkt op. Het is Ettie die dat zei. Ze kijkt hem met grote, zoekende ogen aan en haar gezicht is bleek in het maanlicht. Er valt een korte stilte, en dan barst Tartuffe in lachen uit.

'Erg... als je... Zwitsers bent!' proest hij. Hij heeft de tranen in zijn ooghoeken van het lachen en slaat met zijn vuist op de tafel. 'Ik zou het ook erg vinden als ik een Zwitser was! Ha!' Hij lacht met hese stem. 'Ha!'

'Nee, nee,' zegt Ettie snel, terwijl een blos op haar wangen verschijnt. 'Je zei "was Zwitsers". Was.' Ze kijkt Joseph smekend aan. 'Ik vind het erg dat ze is overleden.'

Even is het indringend stil. Joseph had er niet eens bij nagedacht. Hij had het onwillekeurig gezegd: *was Zwitsers*. Maar nu zit de dood van zijn moeder bij hen aan tafel, als een ongenode gast, en leunt naar voren alsof hij wil zeggen: *Hier ben ik. Waarom begroeten jullie me niet?*

Joseph schraapt zijn keel en pakt een stukje brood om iets te doen te hebben met zijn handen. 'Ze is gestorven aan de Spaanse griep,' zegt hij. 'Nu twee jaar geleden.'

Zijn vader was degene geweest die het nieuws bracht. Hij torste het met zich mee naar huis, samen met de avondkrant en een brief van het front. Eerst had Joseph gedacht dat het wel nieuws over zijn broer moest zijn, ver weg in een Belgische loopgraaf gelegerd, dat die schaduw over zijn vaders gezicht had geworpen. Het moest wel nieuws over de oorlog zijn dat die zwarte wolk had opgeroepen die zijn vader het huis in was gevolgd en de paraplubak had omgeschopt. Het moest wel dat soort nieuws zijn dat met de deur van de werkkamer had gesmeten en een karaf port aan diggelen had gegooid.